

УДК 37.013.42

DOI: 10.30838/UJCEA.2312.241225.34.1207

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ : УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ

БІЛОПОЛИЙ В. В.^{1*}, канд. іст. наук, доц.,

ГРЕБІННИК Т. О.², канд. іст. наук, доц.

^{1*}Кафедра філософії, Український державний університет науки і технологій, ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Архітектора Олега Петрова, 24-а, 49005, Дніпро, Україна, тел. +38 (0562) 47-16-11, e-mail: bv11.5@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-9935-7568

² Кафедра філософії, Український державний університет науки і технологій, ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Архітектора Олега Петрова, 24-а, 49005, Дніпро, Україна, тел. +38 (0562) 47-16-11, e-mail: grebinnyk.tetyana@pdaba.edu.ua, ORCID ID: 0000-0003-1722-9242

Анотація. Постановка проблеми. У зв'язку з реформуванням вищих навчальних закладів в Україні недостатньо дослідних матеріалів, що можуть допомогти системно та послідовно вирішувати проблему зміни вищої освіти в цілому. **Мета статті.** Дослідити як зміни у суспільстві вплинули на відношення сучасної молоді до необхідності отримання вищої освіти і дослідити такий процес як «масовізація» вищої освіти. **Виклад матеріалу.** Процес отримання знань, в силу відомих обставин, значно ускладнився, порушилися традиційні форми, і, відповідно, якісні показники. Про сучасність та актуальність теми освіти і вищої зокрема, свідчить активність її обговорення в літературі. Освіта в Україні стикається з дуже багатьма викликами і перед суспільством постає питання, в якому напрямку потрібно рухатись вищій школі. Сьогодні, як ніколи, освіта в Україні потребує ґрунтовного, філософського осмислення. В статті аналізується філософське питання про необхідність вищої освіти взагалі, спираючись як на наукові дослідження, так і на соціологічні дані, які були отримані в грудні 2024 року серед молоді України. Оскільки тема дуже багатогранна, автори зупинились на одному з аспектів підготовки фахівців вищої ланки, це різке збільшення кількості студентів (здобувачів вищої освіти). Констатує факти стану сучасної вищої освіти, можна сказати, що вона все більше набуває масового характеру. З цього приводу з'явився новий термін «масовізація» освіти; навіть війна не порушує відсоток молоді, яка вступає до вишу. **Висновок.** На сучасному етапі вища освіта в Україні має адаптуватися в бік якості, модерності, де вона програє закордонним вишам. У розгорнутому світі можливостей, «вища освіта» залишається важливою, але не є єдиним шляхом до успіху і слід пам'ятати, що вища освіта це той перший крок, який допоможе молодій людині визначити своє місце в суспільстві.

Ключові слова: філософія освіти; задачі вищої освіти; масовізація; альтернатива вищої освіти

PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF EDUCATION:UKRAINIAN ASPECT

BILOPOLIY V.V.^{1*}, Cand. Sc. (History), Assoc. Prof.,

HREBINNYK T.O.², Cand. Sc. (History), Assoc. Prof.

^{1*} Department of Philosophy, Ukrainian State University of Science and Technologies, ESI “Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture”, 24-a, Architect Oleh Petrov St., Dnipro, 49005, Ukraine, tel. +38 (0562) 47-16-11, e-mail: bv11.5@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-9935-7568

² Department of Philosophy, Ukrainian State University of Science and Technologies, ESI “Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture”, 24-a, Architect Oleh Petrov St., Dnipro, 49005, Ukraine, tel. +38 (0562) 47-16-11, e-mail: grebinnyk.tetyana@pdaba.edu.ua, ORCID ID: 0000-0003-1722-9242

Abstract. Statement of the problem. Due to the reform of higher education institutions in Ukraine, there is not enough research materials that can help systematically and consistently solve the problem of the formation of higher education. **The purpose of the article.** To study how changes in society have influenced the attitude of modern youth to the need to obtain higher education and to investigate such a process as the “massification” of higher education. **Presentation of the material.** The process of obtaining knowledge, due to certain circumstances, has become significantly more complicated, traditional forms have been disrupted, and, accordingly, qualitative indicators. The modernity and relevance of the topic of education, and higher education in particular, is evidenced by the activity of its discussion in the literature. Education in Ukraine faces many challenges and society is faced with the question of which direction higher education should move. Today, more than ever, education in Ukraine requires a thorough, philosophical reflection. The article analyzes the philosophical question of the need for higher education in general, based on both scientific research and sociological data obtained in December 2024 among the youth of Ukraine. Since

the topic is very multifaceted, the authors focused on one aspect of the training of higher education specialists, which is a sharp increase in the number of students (higher education applicants). Stating the facts of the state of modern higher education, we can say that it is increasingly becoming mass. In this regard, a new term “massification” of education has appeared; Even war does not affect the percentage of young people entering higher education. **Conclusion.** At the present stage, higher education in Ukraine must adapt towards quality, modernity, where it loses to foreign universities. In the vast world of opportunities, “higher education” remains important, but is not the only path to success and it should be remembered that higher education is the first step that will help a young person determine his place in society.

Keywords: *philosophy of education; tasks of higher education; massification; alternative to higher education*

Вступ. В останнє десятиліття українське суспільство на власному досвіді переконалося, як нестабільність політичної системи може впливати на соціально-економічну і духовну сфери життя і, навпаки, як підвищена соціальна напруженість здатна повністю паралізувати нормальний розвиток держави. Саме освіта повинна стати основою всебічного розвитку особистості, її успішного залучення до суспільства, економічного благополуччя, запорукою розвитку країни, об'єднаного спільними пріоритетами, культурою, та держави. Але освіта в Україні стикається з дуже багатьма викликами і перед суспільством постає питання, в якому напрямку потрібно рухатись вищій школі. Сьогодні, як ніколи, освіта в Україні потребує ґрунтового, філософського осмислення.

Мета статті: дослідити як зміни у суспільстві вплинули на відношення сучасної молоді до необхідності отримання вищої освіти і дослідити такий процес як «масовізація» вищої освіти.

Виклад матеріалу. Проблеми останніх років, показали вразливість освіти в контексті формування життєвого простору майбутнього суспільства в цілому, яке пов'язане з втіленням результатів навчання в життя та впливом на життя людей. Процес отримання знань, в силу відомих обставин, значно ускладнився, порушилися традиційні форми, і, відповідно, якісні показники. Дистанційна освіта стала безповоротною реальністю і має багато позитивів, але і велику кількість недоліків. Це стосується, як середньої, так і вищої школи.

Зупинимося на одному з аспектів підготовки фахівців вищої ланки, та які варіанти пропонує на це сучасний світ.

Мета вищої освіти, в ракурсі

поставленої проблеми, бачиться в у вирішенні багатьох задач, які мають вплив на здобувача, соціум та розвиток держави. Тому цілями вищої освіти є перш за все, підготовка фахівців у вибраній галузі: вищі навчальні заклади готують студентів до виконання конкретних, суспільних, професійних ролей і завдань. Вища освіта дає здобувачам знання, навички і компетенції, які необхідні для подолання проблем у вибраних сферах діяльності. Але вона навчає студентів підходити до цих проблем творчо, з різних точок зору, обґрунтовувати свої погляди і приймати зважені рішення. З іншого боку є більш ґрунтовні завдання: потрібно підготувати фахівця, який зможе самостійно мислити і адекватно сприймати інформацію, тобто вища освіта повинна сприяти розвитку критичного мислення і аналітичних навичок. Невід'ємною частиною освіти є розширення загального культурного розвитку майбутнього громадянина, який сприяє підвищенню конкурентоздатності фахівця на ринку праці. Гуманітарні науки не є зайвими, їх роль важлива, тому що вони формують світогляд людини, його життєві принципи і поведінку.

Ціллю освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її кращих інтелектуальних, творчих, фізичних здібностей, формування чеснот, необхідних для успішної самореалізації, – так каже нам Закон України «Про освіту», а чи справді саме вища освіта тут буде відігравати головну роль, а чи доцільна вища освіта взагалі. [1]

Це, так би мовити, в ідеалі, але сучасність, як завжди, вносить корективи, які пов'язані з якістю освіти, вмотивованістю її, та її альтернативи. Саме альтернативи вищій освіті, є гарним

подразником традиційної системи на шляху до професійної діяльності.

В кінці 2024 року українська платформа з розвитку кар'єри Happy Monday провела анонімне опитування про необхідність вищої освіти серед молоді України. [2]

Перше питання стосувалося необхідності вищої освіти в житті молодих українців. Надихас, що більшість (52,7 %) опитаних кажуть, що їм не вистачає вищої освіти, але 47,3 % молоді не бачать в цьому проблеми, більш того, з тих, хто хотів отримати вищу освіту 40,5 % потребували саме дипломи для роботодавців і тільки 12,2 % відчували необхідність в отриманні знань.

Це дуже тривожна тенденція як для розвитку нашого молодого покоління, так і для системи вищої освіти в державі. Стосовно цього питання ще є один цікавий показник: 62,2 % опитаних планують пов'язати своє життя з вищою освітою, а 31,1 % не бачать в цьому необхідності, а 6,8 % не мають можливості. Цікаві додаткові відповіді про переваги вищої освіти в відкритих питаннях, які сформулювали самі респонденти: «Вища освіта змінює мислення, вчить структурувати роботу, формує навички пошуку необхідної інформації, рішень», а ще – «навчає вчитися, домовлятися, керувати своїм часом, працювати з великими обсягами інформації, дисциплінує, розвиває стресостійкість, надає якісно краще й більш інтелектуальне середовище спілкування тощо». [2]

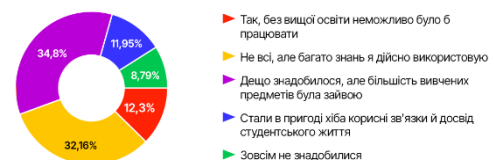
Тобто є надія, що молодь, яка стане студентами зможе переконатися в необхідності знань і тут вже необхідно робити висновки ВНЗ і переконливо показати, як знання можуть змінити життя. Ще не треба оставляти без уваги той маленькій відсоток бажаючих вчитися (можливо серед них є дуже талановиті люди), які дуже часто просто потребують фінансової підтримки. Для цього потрібно розвивати систему грантів, яка вже дуже поширена в інших країнах. Такий досвід потрібно не тільки вивчати, але і втілювати в життя.

Знання стали доступними. Нікого вже не здивуєш наявністю тижневих курсів журналіста, підприємця, тренера або програміста, після закінчення яких людина отримує свій пропуск до успішної кар'єри. Та й для тих, хто не бажає навіть закінчувати курсів, у сучасному світі також не бракує можливостей заробітку: блогерство, малий бізнес, модельна та кіно-індустрія широко відкривають свої двері для амбітної та цілеспрямованої молоді.[3]

Технологічні зміни, економічні трансформації, поява різноманітних шляхів досягнення успіху та розвитку в кар'єрі й вимоги сучасного ринку праці ставлять під сумнів традиційні уявлення про беззаперечну необхідність навчання в класичному університеті.

Другий блок питань вищезгаданого соціологічного дослідження був пов'язаний з співпадінням отриманої спеціальності і практичної роботи. Лише 27,3 % опитуваних працювали за фахом, але більшість (55 %) вважала, що навчання в ВНЗ не було марним. Результати відповідей на питання: «Знадобились знання чи ні у роботі?» – можна побачити на графічному колі (див. мал.).

Чи здобуті у виші знання знадобилися вам у роботі?

HappyMonday

Рис. НАЗВА?

Про проблеми сучасної вищої освіти сьогодні говорять багато, але треба звернути увагу на ті недоліки, які не влаштовують наших студентів і працювати над їх виправленням. Перш за все це: «застарілі методики викладання (75 %), відсутність достатньої кількості практики (74 %) та неактуальність інформації, що викладається (61,3 %)», і лише 1,4 % вважають що все добре [2]. У відкритому питанні найцікавішими були такі відповіді: «мало інтерактивності/мотиваційності, що впливає

на вивчення/освоєння матеріалу; багато бюрократії, погано продумані програми, застарілі й занадто формальні форми контролю; недостатнє фінансування; наявність обов'язкових предметів і відсутність предметів на вибір; мало сучасних спеціальностей, труднощі в поєднанні навчання з роботою тощо» [2].

Відповіді студентів свідчать, що вони зацікавлені в якісних знаннях і потрібно уважно прислухатись до їх думки та змінювати підходи як до викладання, так і до організації процесу навчання.

Тобто сучасні умови вимагають більш гнучкого ставлення до освіти, пов'язано це з тим, що, наприклад, раніше інформація ставала „старою” років через десять, потім ця цифра зменшилась до п'яти, а сьогодні, як показує практика, кожні два роки наші знання потребують оновлення [4].

Сучасний ринок праці переосмислює мотивацію щодо вищої освіти. Тому і вищим навчальним закладам, зберігаючи академічний підхід до оволодіння знаннями, потрібно йти назустріч сучасним вимогам суспільства. Наприклад, як відомо, провідні вищі навчальні заклади мають партнерства з профільними підприємствами, і це є передовим досвідом входу у професію і більше мотивуватиме молодь не відноситися скептично в отримання диплому ВНЗ.

Науковий прогрес набрав таких темпів, що знання, а відповідно і технології змінюються та стають не актуальними дуже швидко. Тому кожен фахівець, має займатися безперервною освітою, незалежно від професії, віку або стажу.

Як стверджують фахівці, що якщо кандидат на робоче місце не має диплому про вищу освіту, але, в той же час, володіє сучасними знаннями й готовий їх постійно оновлювати, він буде нічим не гірший, а може навіть й кращим за кандидата, що має лише фахову освіту, яка побудована на застарілому досвіді, також кандидат цікавий реальним досвідом, здатністю адаптуватися, та мати бажання працювати та швидко сприймати нове в постійній динаміці змін.

Але це тільки одна сторона медалі. Здавалось би, все зрозуміло, вища освіта

немов би, панацея від усіх негараздів.

Констатуючі факти стану сучасної вищої освіти, можна сказати, що вона все більше набуває масового характеру, навіть війна не порушує відсоток молоді, яка вступає до вишу.

Навіть з'явився новий термін «масовізація», хоча його визначення має різний характер для України і інших держав. Але в цілому це різке збільшення кількості студентів (здобувачів вищої освіти).

Про «масовізацію вищої освіти» вперше заговорили в розвинених країнах у 60-ті роки ХХ ст. Це було пов'язано з пониженням статусу вищої освіти: тобто умови вступу спростилися і отримання вищою освіти полегшилося і стало звичайним явищем. В цілому це було результатом комерціалізації вищої освіти [5].

Так сталося, що масовізація вищої освіти стала закономірним явищем у системі освіти України після набуття самостійності держави у 90-х роках. Це явище, має як, безсумнівно, позитивні наслідками, так і певні негативні, в тому числі, головними є дисбаланс ринку праці, структурні проблеми підготовки фахівців у закладах вищої освіти і основне, зниження якості навчання. Ці негативи будуть впливати на цілий ряд інших проблем, а саме, зростання рівня безробіття, а значить – соціальне розчарування серед освіченого населення; підвищення напруженості в суспільстві; незабезпеченість української економіки фахівцями актуальних професій.

Тому, сьогодні, одним із важливих завдань державної освітньої політики є зведення нанівець, або мінімізувати ризики і загрози масовізації вищої освіти в Україні [6]. Тим паче, важливо зазначити, що мотивації отримання вищої освіти в Україні не типові, а часто і зовсім гіпертрофовані.

В Україні масовізація вищої освіти має свою специфіку, зокрема, її престижність, та змагальність, навіть, не тільки серед вишів, а і факультетів вишу, інколи без орієнтації на потреби ринку праці, часто, як данина моді, що не може не створювати проблем в суспільстві, а зараз, в умовах війни,

посилюється ще і цим фактором.

Таким чином, конкретизуємо, масовізація вищої освіти, окрім очевидних пріоритетів, плюсів, що проявляється у підвищенні якості людського ресурсу країни, сприяє вільному розвитку особистості, розширює можливості людини та «входження» її у суспільство і світ, встигаючи за їх динамікою. В той же час, масовізація може мати і, здавалося би, несподівані загрози. В тому дисбаланс ринку праці та у структурі підготовки фахівців у вишах призводи до високого рівня безробіття серед громадян з вищою освітою. Серед зареєстрованих у Державній службі зайнятості, приблизно 48 % безробітних осіб мають диплом про вищу освіту. У великих містах – Києві, Одесі, Харкові, Львові – цей показник сягає 85-90 %. За словами керівництва Держслужби зайнятості причина високого показника безробіття серед громадян з вищою освітою полягає в тому, що вища школа не завжди встигає за потребами ринку праці в Україні: як наслідок професійно-кваліфікаційна розбалансованість, і це може мати соціальні наслідки.

Практика показує, що українській економіці «тут і зараз» (here and now) не потрібна багато фахівців з вищою освітою, у першу чергу з так званих «модних» професій. Наше господарство (і не тільки наше, а у багатьох країнах світу) влаштоване так, що йому необхідні також і фахівці робітничих професій, у нас вони вже давно в дефіциті.

В Україні, на жаль, так ментально склалося, за роки незалежності, що до 80% випускників шкіл намагаються вступити до ЗВО, (яких необґрунтовано багато) і лише менше 30 % отримують професійну освіту. Зовсім протилежна тенденція в країнах Європи: там до 30 % випускників шкіл вступають до ЗВО, а 70 % отримують професійну освіту [7].

Масовізація вищої освіти не може не призвести, в наших реаліях, до зниження якості вищої освіти. Тут є дві основні причини: перша – зниження середнього рівня якості середньої освіти, а значить і

когнітивного потенціалу студентів; друга – неможливість наявними освітніми ресурсами (інфраструктура ЗВО, усталені форми освітнього процесу) забезпечити якісну освіту для швидко зростаючої кількості студентів при прискорених темпах оновлення знань та динаміці соціально-економічних змін у сучасному світі. Зниження середнього рівня когнітивного потенціалу студентів пов'язане із послабленням селекційних вимог при вступі до ЗВО.

Як зазначалося вище, що чисельність вишів в Україні не обґрунтовано велика, що показало тенденцію, починаючи з 2000-х років кількість прийнятих на навчання до університетів, академій та інститутів почала перевищувати кількість випускників шкіл, які отримали атестат про загальну середню освіту. А більш низький середній рівень випускників школи призводить до відповідного зниження базових знань абітурієнтів, і відповідно студентства, що неминуче потребує зниження рівня складності навчального матеріалу, рівню вимог, і негативно позначається на якості освіти в цілому.

Ми вже згадували деякі альтернативні вищий освіти форми, однією, з яких є дуальна освіта. Кордони дуальної освіти передбачають органічне об'єднання роботи з навчанням, коли молодого фахівця заклад освіти готує разом з підприємством. Підприємство визначає, спеціалісти, яких спеціальностей та в якій кількості йому потрібні, і замовляє їх вищому навчальному закладу. Здобувач вищої освіти поєднує навчання з виробничою практикою на підприємстві. Саме дуальна освіта, як конкурентна, буде сприяти реалізації таких задач: оновлення освітніх програм під вимоги ринку праці; підвищити якість усього освітнього процесу; посилити зв'язки вишів з підприємствами та впливу їх ролі на освітній процес; підвищити мотивацію студентів; вплинути на зростання рівня зайнятості молоді; скоротити адаптаційний період після влаштування на роботу.

У сучасних умовах, і світовий досвід, і досвід України показали, що онлайн

технології, фактично сформували модерний освітній, організаційно-методичний ресурс, який дає можливість здійснювати освітній процес дистанційно, і це не тільки у закладах вищої освіти. В реальному житті маємо справу з різноманітними, масовими освітніми онлайн курсами, які сьогодні дуже швидко розвиваються. «Вагомими факторами зростання ринку онлайн освіти є гнучкість навчання, низька вартість, доступність, швидке збільшення кількості користувачів Інтернету. За роки свого існування (з 2012 року) масові відкриті онлайн курси охопили 900 університетів і зібрали 101 млн користувачів з усього світу» [8].

Міністерство освіти і науки України також має співпрацю з платформою онлайн-освіти «Coursera». Заклади вищої освіти та студенти, можуть безоплатно користуватися курсами Coursera for Campus. МОН розпочало співпрацю з платформою з березня 2022 року. За цей час 250 українських закладів вищої освіти отримали необмежений доступ до 8 700 курсів. А понад 56 000 українських слухачів уже пройшли 180 000 курсів та отримали сертифікати [9].

Ще і такий варіант має місце, коли, частково випускники шкіл відразу влаштовуються на роботу і починають власне трудове життя. В основному, вважають, що їм просто не потрібна вища освіта, вони мають власні погляди на свою кар'єру, а відвідування вишу є даремною витратою часу, хоча, є і такі, які не можуть оплатити навчання, що виш їм не по кишені.

При цьому наводячи приклади тих видатних і відомих особистостей, які за рахунок закінченої вищої освіти вибрали розвиватися в бізнесі і неймовірно досягли в цьому успіху. Крім широко відомих Білла Гейтса і Стіва Джобса, свою успішну кар'єру з незакінченою вищою освітою, серед інших володарів багатомільйонного стану, побудували засновник Twitter Джек Дорсі, засновники компаній – Dell Майкл Делл і Oracle Corporation – Ларрі Еллісон [7].

І таких прикладів доволі багато, що коли людина маючі власні оригінальні ідеї,

організаційні здібності, стартовий капітал здатні втілити в життя свої проекти, досягти успіху, і зайвий раз підтвердити факт багатогранності реалій, що може бути і так. Але це скоріше винятки.

Наш час – це час змін у всіх відношеннях і ті принципи освіти, які діяли на протязі декількох століть, і які сформувалися в епоху Просвітництва сьогодні поставлені під сумнів. Врешті-решт, виникає запитання: «а чи потрібна вища освіта сьогодні?» Потрібні нові уніфіковані підходи до раціональної організації освіти.

Повертаючись до дослідження української платформи Harry Monday подивимось на результати опитування з питання «вищій освіті бути чи не бути?» 64,7 % респондентів вважають, що все залежить від професії, і цих респондентів ми попросили назвати кілька варіантів, де без вищої освіти точно не обійтися.

Види діяльності, де, на думку опитаних, вища освіта є обов'язковою:

- медицина/фармацевтика (97,6 %);
- юридична справа (86,8 %);
- освіта й наука (85,8 %);
- психологія/психотерапія (81,5 %);
- архітектура (69 %);
- фінансова справа (66,1 %);
- робота з текстами (29,1 %);
- менеджмент (26,4 %);
- технічне IT (21,2 %);
- дизайн (8,9 %);
- проєктний/продуктовий менеджмент (6 %);
- HR/рекрутинг (5,3 %);
- власний бізнес (5,3 %);
- маркетинг (4,8 %);
- сфера обслуговування (2,2 %);
- продажі (1,4 %).

В викритому питанні респонденти назвали деякі професії, які не були перелічені: філософія, інженерна справа, ветеринарна медицина, екологія, будівництво, харчові технології, технології виробництва, військова справа, міжнародні відносини, культурологія, високі технології, реставрація, транспортна справа,

природничі спеціальності, мистецтво [2].

Так, відповідальне можна стверджувати, що вища освіта не просто про здобуття диплому, вона сприяє формуванню світогляду людини, озброює її не тільки професійними і гуманітарними знаннями, а сприяє становленню цілісної особистості. Вона є основою для розвитку наукового мислення та формує навички критичного аналізу, що надважливо, актуально в сучасному швидкоплинному світі, не зважаючи на велику кількість її альтернатив, не всупереч одне одному, а в комплексі, разом.

Цікаво, як на це питання відповів штучний інтелект.

Коли вища освіта потрібна.

1. Професії, що вимагають ліцензії або сертифікації: медицина, право, інженерія, архітектура, викладання. Без диплома просто не допускають до професійної практики.

2. Глибоке розуміння теорії: для наукових або аналітичних професій потрібні фундаментальні знання.

3. Кар'єрне зростання в корпоративному середовищі: у багатьох компаніях диплом – формальна вимога для підвищення.

4. Нетворкінг: університет – це не лише знання, а й знайомства, які можуть дати поштовх кар'єрі.

Коли вища освіта не обов'язкова.

1. Практичні професії або ремесла:

2. IT (особливо програмування), дизайн, SMM, маркетинг, підприємництво – часто оцінюють портфоліо, а не диплом.

3. Швидкі зміни у сфері. Наприклад, у сфері технологій знання застарівають

швидше, ніж змінюються програми в університетах.

4. Альтернативні джерела освіти: онлайн-курси, буткемпи, самоосвіта, менторство часто дають ефективніші навички в коротший термін.

5. Висока вартість і час: у деяких країнах університет – дуже дороге задоволення, а окупність не гарантована.

Вища освіта не є обов'язковою для успіху, але вона може бути дуже корисною – залежно від твоїх цілей, сфери діяльності та способу навчання [10].

Практично це співпало з думкою молодих українців.

Висновки

На сучасному етапі українське суспільство зіштовхується з різноманітними викликами, які пов'язані з війною, внутрішньою та зовнішньою міграцією, ніхто не відміняв науковий та технічний прогрес, глобалізаційні зміни, вища освіта просто приречена встигати за цими змінами, і в першу чергу в бік якості, модерності, де вона програє закордонним вишам і її альтернативам, але більш сучасним в Україні.

Світ – це велике коло можливостей для кожної людини і вища освіта залишається важливим, але не єдиним шляхом до успіху. Слід мати на увазі, що розвиток особистості, навчання, практичні навички, контакти з іншими учасниками соціуму призведуть до кар'єрного зростання та особистого успіху, але слід пам'ятати, що вища освіта це той перший крок, який допоможе молодій людині визначити своє місце на шляху здобуття знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
2. Пасенко Н. Що не так (або так) із вищою освітою? URL: <https://happymonday.ua/chy-potribna-vyshcha-osvita-rezultaty-opytuvannia>
3. Вища освіта – необхідність чи побажання. Український гуманітарний інститут. URL: <E:/Desktop/Звіт%202024-2026>
4. За межами диплома : чи надає вища освіта перевагу на ринку праці. URL: <work.ua/ru/articles/self-development/3229/>
5. Захарін С. Негативні наслідки «масовізації» вищої освіти. URL: <https://osvita.ua/blogs/78282/>
6. Карпенко М. М. Проблеми масовізації вищої освіти в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. *Серія : Гуманітарний розвиток*. 2019. № 6. С. 4–5.

7. Чи потрібна вища освіта? Шанси на успішну кар'єру без диплому. URL: Vonahub.org.ua
8. Coursera продовжує безкоштовний доступ для ЗВО України 07.03.2024. URL: mooc4ua.Online/news/17
9. URL: Що_надає_вищу_освіту/uk.nure.info/ввод/207
10. URL: <https://chatgpt.com/c/6846f213-30d4-8008-bd6a-7784479e33d3>

REFERENCES

1. *Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu"* [Law of Ukraine "On Higher Education"]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR)* [Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR)]. 2014, no. 37–38, Art. 2004. (in Ukrainian).
2. Pasenko N. *Shcho ne tak (abo tak) iz vyshchoyu osvitoiu?* [What is wrong (or right) with higher education?]. URL: <https://happymonday.ua/chy-potribna-vyshcha-osvita-rezultaty-opytuvannia> (in Ukrainian).
3. *Vyshcha osvita – neobkhidnist' chy pobazhannya* [Higher education – necessity or desire]. Ukrainian Humanitarian Institute. URL: [E:/Desktop/Report%20 2024-2026](http://E:/Desktop/Report%202024-2026) (in Ukrainian).
4. *Za mezhamy diploma : chy nadaye vyshcha osvita perevahu na rynku pratsi* [Beyond the diploma : does higher education provide an advantage in the labor market]. URL: work.ua/ru/articles/self-development/3229/ (in Ukrainian).
5. Zakharin S. *Nehatyvni naslidky "masovizatsiyi" vyshchoyi osvity* [Negative consequences of the "massification" of higher education]. URL: <https://osvita.ua/blogs/78282/> (in Ukrainian).
6. Karpenko M.M. *Problemy masovizatsiyi vyshchoyi osvity v Ukraini* [Problems of massification of higher education in Ukraine]. *Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen'. Seriya : Humanitarnyy rozvytok* [National Institute for Strategic Studies. Series : Humanitarian Development]. 2019, no. 6, pp. 4–5. (in Ukrainian).
7. *Chy potrebna vyshcha osvita? Shansy na uspishnu kar'yeru bez dyplomu* [Is higher education necessary? Chances of a successful career without a diploma]. URL: Vonahub.org.ua (in Ukrainian).
8. *Coursera prodovzhuje bezkoshtovnyy dostup dlya ZVO Ukrainy 07.03.2024* [Coursera continues free access for higher education institutions of Ukraine 07.03.2024]. URL: mooc4ua.Online/news/17 (in Ukrainian).
9. URL: What_does_higher_education_provide/uk.nure.info/ввод/207 (in Ukrainian).
10. URL: <https://chatgpt.com/c/6846f213-30d4-8008-bd6a-7784479e33d3> (in Ukrainian).

Надійшла до редакції: 21.10.2025.